

Bæredygtighed i dansk landbrug – sådan

I 1987 præsenterede den tidligere norske statsminister Gro Harlem Brundtland FN-rapporten *Our Common Future*, som blandt andet definerede bæredygtighed som *"en udvikling, som opfylder de nuværende behov, uden at bringe fremtidige generationers muligheder for at opfylde deres behov i fare"*. Bæredygtighed er de seneste 30 år blevet en del af både den globale dagsorden og senest også et ansvar du og jeg påtager os. Alle danskere er enige om, at bæredygtighed er godt – men definitionen synes så bred, at den giver mulighed for mange fortolkninger, og forbrugerne fokuserer primært på klima- og miljø og glemmer, at bæredygtighed også handler om blandt andet arbejdsvilkår, biodiversitet og økonomi.

JA-Aktuelt har spurgt følgende fire jordbrugsakademikere om, hvordan husdyrproduktionen i dansk landbrug, som udpeges som landets største klimasyndere, vælger at arbejde med bæredygtighed og måle og dokumentere den i disse år:

*Forsker Marie Trydeman Knudsen, Institut for Agroøkolog, AU

*Specialkonsulent Frank Oudshoorn, SEGES

*Chefkonsulent Finn Udesen, SEGES svineproduktion

Livscyklusvurderinger

-Bag en livscyklusvurdering for et produkt – for eksempel en liter mælk – bør der ikke alene ligge klimaaftrykket, fastslår Marie Trydeman Knudsen, som er forsker med Århus Universitet og fortsætter:

-I den miljømæssige livscyklusvurdering skal eutroficerings, kulstoflagring, økotoxicitet for pesticider samt biodiversitet også indgå. Kulstoflagring og biodiversitet er nye parametre, vi arbejder med, fordi det er vigtigt, at vi har så mange miljøparametre med i vurderingen som muligt, så vi kan optimere produktionen uden at superoptimere på et punkt.

Sammen med kollegaer ved Århus Universitet regner hun aktuelt på miljømæssige livscyklusvurderinger af mælk, forskellige typer oksekød, svinekød, grønt protein, fordring med grønt protein til svin og fjerkræ samt kostsammensætning og alternative proteinkilder.

Offentligheden interesse er især på klimabelastningen i disse år, og det spørgsmål, hun oftest støder på, er derfor også, hvad er mest belastende for klimaet - kød eller grøntsager? Svaret kender alle – kød sætter det største klimaaftryk, men vær vågen, når du sammenligner produkter. Det er nemlig ikke ligegyldigt, om du sammenligner klimabelastningen ved at producere et kg af forskellige produkter eller klimabelastningen ved at producere 100 g protein fra produkterne eller 1000 kcal.

-Et andet spørgsmål, jeg også ofte støder på, er det er den økologiske eller den konventionelle produktion, der er mest belastende for klimaet. Svaret er, at der er ikke noget, der er bedre end andet. Vi kigger selvfølgelig også på, hvor stort klimapåvirkningen fra transport af importerede fødevarer er og hvad forbrugerne selv kan gøre for at reducere miljøbelastningen. Det er vist almen kendt, at man ved at spise mindre rødt kød og minimere madspild, selv kan gøre en del, forklarer Marie Trydeman Knudsen.

Selvom dansk landbrug gennem mange år aktivt har reduceret både miljø- og klimaaftryk, står erhvervet fortsat med store udfordringer omkring bæredygtighed. Det gælder både inden for klima, næringsstoffer og biodiversitet, men der er også etiske udfordringer med dyrevelfærden samt økonomiske udfordringer på grund af de høje gældsprocenter på bedrifterne og lav indtjening.

Marie Trydeman Knudsen understreger, at bæredygtighed er det er stort globalt og socialt projekt at leve op til FN's verdensmål. Hun tager klimaforskernes advarsler meget alvorligt og mener, at der skal nytænkning til.

-Handling er nødvendig for at reducere klimabelastningen og fødevarereproduktionen står for 25 procent af klimabelastningen, men reduktionen må ikke ske på bekostning af biodiversitet, toxicitet og dyrevelfærd. Hidtil har vi fokuseret på at producere mere med mindre output – fremover bliver vi nødt til både at se på produktion OG vores forbrug af fødevarer samtidig med, at vi optimerer både klima, biodiversitet, eutroficerings, toxicitet og dyrevelfærd, forklarer hun.

Inkluderingen af flere parametre i livscyklusvurderinger er nyt for forskerne. Metoden er blandt andet brugt til at sammenligne livscyklusvurderinger fra henholdsvis engelsk, østrigsk og dansk mælkeproduktion, hvor andelen af græs i foderet er meget forskellige. Studiet viser, at en øget andel græs i foderrationen til malkekøer øger biodiversiteten og kulstoflagring. Dermed kan livscyklusvurderinger ikke alene bruges til at dokumentere produktionens fingeraftryk men også til at synliggøre og introducere mere bæredygtige produktionsmetoder. Der er allerede meget fokus på græs i disse år og græsblandinger kan komme til at spille en stor rolle i dansk landbrug.

RISE – sådan vurderer økologer bæredygtighed

Landbrugets klimabelastning er et stort tema i disse år. Klima og CO₂-udledning er imidlertid kun ét af flere parametre, når vi taler om bæredygtighed. SEGES økologi har de senere år udviklet et schweizisk analyseværktøj til danske forhold og afprøvet det hos mere end 200 økologer på ejendomsniveau.

-RISE er en omfattende gennemgang og vurdering af graden af bæredygtighed på en bedrift. Analysen laves af en konsulent, og resultatet er et øjebliksbillede, men de data, som konsulenten bruger, bygger dels på et omfattende interview med ca. 300 spørgsmål og dels årsregnskab, gødnings- og eventuelt pesticidregnskab samt markplan og oplysninger fra CHR-registret. Første gang bruger man 3-4 timer på interviewet – anden gang lidt mindre, fortæller Frank Oudshoorn.

Data kan kategoriseres inden for de temaerne jord, vand, næringsstoffer, dyrehold, økonomi og energi men også blødere værdier som driftsledelse, livskvalitet, arbejdsforhold og biodiversitet. Og resultaterne tegnes ind i et ti-kantet spindelvæv. Jo tættere på spindelvævet yderkant, bedriftens resultater ligger, jo mere bæredygtig er den.

RISE kan ifølge Frank Oudshoorn bruges i alle driftsgrene uanset om de er økologiske eller konventionelle, og efter at der er uddannet 11 certificerede bæredygtighedskonsulenter fra de lokale rådgivningscentre over hele landet forventer han,

at RISE-modellen finde stor udbredelse også på konventionelle bedrifter, som ønsker at være klædt på i den aktuelle debat om dansk landbrugs miljø- og belastninger.

-RISE er et godt ledelsesværktøj, der viser, hvor i bedriften man kan forbedre og udvikle bæredygtigheden på bedriften. Resultaterne kan ikke umiddelbart bruges til at benchmarke sig med andre bedrifter, men med spindelvævet kan man vise, at man arbejder med bæredygtighed og formidle resultaterne på en forholdsvis simple måde. Naturmælk og Øllingegaard mejeri har valgt, at alle andelshavere skal lave RISE-analysen, men de har udover en omtale på deres hjemmeside endnu ikke fundet en vej til aktivt at formidle det til forbrugerne, fortæller Frank Oudshoorn. RISE står for Response-Inducing Sustainability Evaluation og er et internationalt anerkendt værktøj, som benyttes i mere end 50 lande. Værktøjet er løbende udviklet over de sidste 15 år.

Svin, data og bæredygtighed

Selvom produktion af svinekød sætter et væsentligt lavere klimaaftryk end produktionen af oksekød, oplever branchen alligevel en stigende efterspørgsel efter svinekød, hvor bæredygtighed og klimabelastning kan dokumenteres. Siden 2017 arbejder SEGES, Danish Crown og Århus Universitet i projektet CRS-Pork 4.0 på at gøre det nemmere for landmanden at dokumentere bedriftens handlinger og resultater for bæredygtighed. Initiativet er taget af Danish Crown.

-At kunne en livscyklusanalyse for produkterne, er det, der på sigt vil blive efterspurgt internationalt. Så med projektet kommer vi faktisk efterspørgslen og et kommende konkurrenceparameter i forkøbet, vurderer projektleder Finn Udesen, der er chefkonsulent hos SEGES, svineproduktion.

Projektet bygger både på dataindsamling om svineproduktionens miljøbelastning på bedriftsniveau samt på udvikling af nye produktionskoncepter. Udover dokumentation for kødets bæredygtighed giver indsamlingen af data mulighed for løbende at hjælpe svineproducenterne med at optimere deres produktion og reducere miljøaftrykket. Optimering af output med mindre input, kalder Finn Udesen det.

-Selvom dansk landbrug er meget mekaniseret og veldokumenteret, er det indtil branchen bliver mere digitaliseret, meget komplekst og meget arbejdskrævende at indsamle data til at lave en livscyklusanalyse for en gris, understreger han og fortsætter.

-Det er imidlertid netop opbygning af en database vi er i gang med. Data stammer dels fra CHR-registeret og handler om produktivitet, foderblandinger, staldsystemer, omsætning af dyr, miljøteknologi, gylleopbevaring, energi og vand. Vi har ikke bløde værdier om for eksempel arbejdsvilkår og biodiversitet med i data, som man bruger i RISE-modellen.

Det er tanken, at bedriftens miljøaftryk skal være en del af DANISH, som allerede eksisterer som produktstandard. Landmanden får én gang årligt en beregning af miljø- og klimaaftryk pr. gris.

-Er der planer om, at der skal indføres minimums miljøkrav til leverandørerne til DC?

Da der i projektet sideløbende sammen med forskere fra Århus Universitet arbejdes med udvikling af beslutningsstøtteværktøjer, får landmanden et redskab til træffe beslutninger om kommende miljøinvesteringer.

Foreløbig arbejder projektet kun med slagtesvin – smågriseproduktionen mangler, og man har heller ikke kigget på frilandsgrise. Finn Udesen forventer, at CSR-Pork er implementeret hos Danish Crowns andelshavere i år

Danish Crown sluttede 2018 af med at invitere forbrugerne på en rejse ind i fremtid, hvor de vil få indflydelse på fremtidens bæredygtige danske svineproduktion. Læs mere på www.Meat2030.dk

***Artiklen er skrevet af Annette Eckholdt til Jordbrugs akademikernes fagblad.
December 2018.***